

Radu P. I. U. AN
(Universitatea de Vest din
Timișoara)

Aspecte din istoricul Partidului Național-Popular în Banat la finele anului 1946

Abstract: (Aspects from the History of the National Popular Party from Banat at the End of 1946) The National-Popular Party was founded in January 1946 through the transformation of the Patriots' Union, a mass organization initiated and led by the communists. It was conceived, ever since its inception, as a satellite party of the Romanian Communist Party (P.C.R.) to which members of the middle class could adhere, such as intellectuals, traders, industrialists, public and private civil servants, workers and wealthy peasantry. P.C.R. realised that they needed to have this segment of society under its control, which was neither part of the working class nor the peasantry. This party served to some intellectuals as an attempt of salvation from the danger of Sovietisation and Communization of the country. Its foundations, at least at a declarative level, were concepts such as the monarchy, the nation, the church and ownership. Other adherents to the party, former members of the historical parties, including the legionnaires, have tried to shelter themselves under this roof from the potential communist danger, with some of the members building a career within this satellite party of the P.C.R. It attracted personalities of cultural life from Romania and Banat such as: Miti Constantinescu, former governor of the National Bank and a minister during the reign of Carol II; Andrei Oetea, rector of the University of Iași; George Călinescu, director of the significantly-named party paper „Națiunea” („The Nation”) etc. In Banat, it was joined by cultural personalities such as Pavel Bellu, Petru Sfetcă, Alexandru Jelebeanu, Petru Vintilă, Grigore Bugarin etc. It attempted to impose itself in Banat by establishing local organizations in the Timiș-Torontal, Caraș and Severin counties, but it did not have a significant number of members because it entered the political scene relatively late. Consequently, after the November 1946 elections, when it obtained a low score, it was no longer part of the Petru Groza government, in which it had, initially, four ministers and one under-secretary of state. In Banat, the national-populars did not succeed in sending a single member into Parliament following the November 1946 elections. Therefore, its role was a marginal one, even though it had among its ranks, especially in the countryside, a significant number of intellectuals (notaries, priests, teachers etc.). The party tried to overcome its condition by advocating – together with the P.C.R. – the application of the so-called Program-Platform of the National-Democratic Front (F.N.D.), an organization initiated and led by the communists. Therefore, 1946 ended for them with a marginalization from the part of the other parties that formed the F.N.D. and, especially, the P.C.R. that led this organization.

Keywords: the National-Popular Party, Banat, 1946, historian, activity

Rezumat: Partidul Național-Popular a fost întemeiat în ianuarie 1946, prin transformarea Uniunii Patriotilor, o organizație de masă inițiată și condusă de către comunisti. El a fost conceput, încă de la început, ca un partid-satelit al Partidului Comunist Român, la care să adere a zisele părți mijlocii, adică intelectualii, comercianții, industriașii, funcționarii publici și particulari, meseriașii și războinicii. P.C.R.-ul i-a dat seama că trebuia să se adreseze, în primul rând, sub influența sa, acestui segment al societății, care nu făcea parte nici din clasa muncitoare, nici din războinici. Acest partid a servit unor intelectuali ca o încercare de salvare față de pericolul sovietizării și comunizării, având – ca piloni ai existenței sale, cel puțin în declarativ – Monarhia, Națiunea, Biserica și Proprietatea. Alții aderenți ai partidului, foști membri ai partidelor istorice, inclusiv legionari, au încercat să se adpostească sub acest cupol, în fața potențialului pericol comunist, iar unii dintre membri i-au făcut carieră în cadrul acestui partid, satelit al P.C.R.-ului. El a atras personalități ale vieții culturale din România și din Banat, ca: Miti Constantinescu, fost guvernator al Bancii Naționale și ministru pe timpul lui Carol al II-lea, Andrei Oetea, rectorul Universității din Iași, George Călinescu, care era directorul ziarului partidului, numit semnificativ „Națiunea” etc. În Banat au aderat, la el, oameni de cultură ca: Pavel Bellu, Petru Sfetcă, Alexandru Jelebeanu, Petru Vintilă, Grigore Bugarin etc. El a încercat să se impună în Banat, constituindu-și organizații în județele Timiș-Torontal, Caraș și Severin, dar, venind relativ târziu pe scena politică, a avut puțini aderenți. În consecință, după alegerile din noiembrie 1946, la care a obținut un rezultat slab, nu a mai făcut parte din guvernul Petru Groza, în care avusese – inițial – 4 miniștri și un subsecretar de stat. În Banat, național-popularii nu au reușit să trimită niciun deputat în parlamentul rezultat din

alegerile din noiembrie 1946, deci rolul lor, de î dispuneau – mai ales la sate – de intelectuali (notari, pro i, înv tori etc.), era marginal. Au încercat s - î dep easc această condi ie, activând – al turi de P.C.R. – pentru punerea în practic a a a-numitei Platforme-Program a Frontului Na ional-Democrat, organiza ie ini iat î condus de c tre comuni ti. Deci, anul 1946 s-a sfâr it, pentru ei, cu o marginalizare din partea celorlalte partide care formau F.N.D.-ul î, mai ales, a P.C.R.-ului, care conducea această organiza ie.

Cuvinte cheie: Partidul Na ional-Popular, Banat, 1946, istoric, activitate

Pentru a- î continua, în condi ii bune, activitatea în Banat P.N.P.-ul a trebuit s îa unele m suri organizatorice.

Pentru stoparea demisiilor din partid, demisii care demonstrau neîncrederea în această organiza ie politic , s-a trecut la organizarea Sec iei Învmânt, din cadrul cercului profesional al P.N.P.-ului jude ean, fapt care a avut loc în localul sediului partidului, din str. Paris, nr. 1. La edin au participat: Ioan T tucu, Iulian Boldur, Constantin Szabo, Andrei Bindner, ing. Traian N moloiu, Mihail Wielburger î Constantin R d anu. În deschiderea întrunirii a luat cuvântul profesorul Boldur, care a prezentat scopul constituirii Sec iei Învmânt, acela de a coordona activitatea profesorilor din P.N.P. î a sprijini democra ia, evident cea a guvernului Petru Groza, î schimbarea în acest spirit. Totodat , membrii sec iei trebuiau s se cunoasc personal î s fac schimb de idei pentru desf urarea unei activit î bune în partid î în cercurile profesionale. Trecându-se la alegerea Biroului Sec iei Învmânt, profesorul Constantin R d anu a devenit pre edinte, profesorul Ioan T tucu vicepre edinte, iar profesorul Iulian Boldur secretar general¹.

Biroul nou ales a hot rât ca cercul profesorilor s se întruneasc în fiecare a doua s pt mân , miercurea, la ora 19, în edin e obi nuite, la sediul partidului, î în edin e extraordinare, ori de câte ori era nevoie. În cadrul aceleia î edin e, liderul na ional-popular jude ean a adus la cuno tin a participan ilor circulara Centrului referitoare la indicarea situa iei fiec rui profesor din învmânt. Totodat , acesta a f cut un apel ca profesorii s se duc , în mod regulat, la edin e².

În plan na ional, P.N.P.-ul a r mas, în septembrie 1946, f r lider, pre edintele partidului, Miti Constantinescu, decedând³.

În cadrul edin ei din 23 septembrie 1946, a Comitetului Jude ean Timi -Torontal al P.N.P., pre edintele acestuia, Teodor erb, ar ta c la edin a de la Bucure ti s-a propus s fie coopta î, ca membri ai Comitetului Central al partidului, î Pandeli Eusta iu, î avocatul Nicolae T. Ionescu, dar, din lips de locuri libere, nu a fost cooptat decât el, urmând ca, imediat ce vor exista locuri vacante, s fie coopta î î cei doi na ional-populari timi oreni. Teodor erb mai afirma, în interven ia sa, c trebuia s fie organizat î ora ul Timi oara î, pentru aceasta, trebuia ca P.N.P.-ul s apeleze la persoane cunoscute în municipiu. Continuând aceea î idee, Eduard Karner a propus s se întruneasc , într-o edin extraordinar , comitetul de ini iativ î acesta s îa m surile necesare ca s se formeze un plan de ini iativ în acest sens. El a mai propus c , întrucât activitatea partidelor se desf ura

¹ Arhivele Na ionale, Serviciul Jude ean Timi (în continuare AN, SJT), fondul *Comitetul Jude ean Timi -Torontal al Partidului Na ional-Popular* (în continuare C.J. T.-T. P.N.P.), d. 3/1946, f. 235.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, f. 242.

mai mult în cadrul Blocului Partidelor Democratice și că partidele nu mai pot activa pe linia organizatorică în mod individual, propaganda pentru organizația național-populară a judeului Timiș-Torontal să se facă de la om la om⁴.

Tot la probleme organizatorice s-a referit, în intervenția sa, și prefectul Valeriu Novacu. El a recomandat să se organizeze, pe sectoare, conferințe, serate sau orice alte manifestări publice și culturale în cadrul partidului, pentru a se face o popularizare cât mai mare în scopul prinderii în sectoarele orașului⁵.

Tot în sens organizatoric, în cadrul aceleiași ședințe, Tiberiu Solomon a comunicat comitetului judeean Timiș-Torontal al național-popularilor că a luat contact cu o persoană care ar fi dispus să cedeze partidului localul din palatul Lloyd, local care ar fi putut fi utilizat ca și club pentru organizația municipală național-popularilor⁶.

În cadrul aceleiași ședințe s-a discutat și faptul că trebuia trimisă o delegație a organizației național-populare din Timiș-Torontal la conferința națională a femeilor⁷, hotărându-se că de respectiva problemă trebuia să se ocupe secretarul general al organizației judeene, Pandeli Eustașiu⁸.

Unii din liderii organizației judeene a național-popularilor își desfășurau activitatea și în organizațiile de masă. Astfel, avocatul dr. Sebastian Weiser anunță comitetul de conducere a P.N.P.-ului din Timiș-Torontal că fusese numit, în mod oficial, avocat al Uniunii Sindicatelor din Industrie și Comerț, în calitate respectivă, se oferea să fie și la dispoziția național-popularilor. Pentru aceasta, însă, solicita cedarea unei părți din spațiul sediului partidului din Timișoara, pentru a-și putea instala biroul avocațial, cerere care a fost aprobată de către comitetul de conducere al organizației național-populare din judeul Timiș-Torontal⁹.

Același Sebastian Weiser a anunțat comitetul judeean Timiș-Torontal al P.N.P.-ului că fusese insultat, în calitate sa de vicepreședinte al organizației municipale Timișoara a P.N.P.-ului și de avocat, de către chestorul poliției municipale. Acesta publicase, în două ziare locale, un comunicat tendențios, calomniindu-l pe Weiser în fața opiniei publice, pe nedrept și fără ca să fie vinovat. Weiser solicita organizației judeene național-populare să ia atitudinea pe care o credea de cuviință. Comitetul P.N.P. din Timiș-Torontal a declarat că se solidarizează cu avocatul Sebastian Weiser și, în consecință, a fost formată o delegație condusă de generalul Teodor Erb, care să se deplaseze la respectivul chestor pentru a-i cere explicații și a-l determina să dezmințască, conform procedurilor în vigoare, urmând ca, în urma acestui demers, să fie luate măsurile necesare¹⁰.

La rândul său, avocatul Nicolae T. Ionescu a afirmat, în cadrul aceleiași ședințe, că nu-i mai este permis să apere organizația național-populară din Timișoara în problema

⁴ *Ibidem.*

⁵ *Ibidem*, f. 243.

⁶ *Ibidem.*

⁷ O altă conferință a acestora avusese loc în luna iulie a același an, vezi Cristina Păușan, Narcis Dorin Ion, Mihai Retegan, *Regimul comunist din România. O cronologie politică (1945-1989)*, București, Ed. Tritonic, 2002, p. 27.

⁸ A.N., S.J.T., fondul C.J. T.-T. P.N.P., d. 3/1946, f. 243.

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ *Ibidem.*

spa iului din strada Moilor, nr. 3, pentru că – afirma el – s-ar fi ivit unele suspiciuni că respectiva cauză nu a fost susținută destul de eficace decât de către el¹¹.

O activitate intensă duceau național-popularii în județul banean Severin. Aici, după cum rezultă din raportul de activitate al acestei organizații pe luna septembrie 1946, erau organizate opt plimbări, din cele nouă, de câte dispunea județul, iar din cele 242 de comune rurale și trei urbane erau organizate 64 comune nereședințiale deplasate. Se raporta că în orașul Lugoj, reședința județului Severin, erau înscriși 389 de membri în P.N.P., iar în restul județului 3.834. Ca structură profesională, cei mai mulți erau agricultori – 1.416, apoi industriași și comercianți – 265, funcționari particulari – 201, meseriași – 161 și liber-profesioniști – 116¹².

Relativ la Secția Presidențială Documentare se arată că această funcțiune sub conducerea lui Grigore Bugarin¹³, care era și corespondentul ziarului „Națiunea” la Lugoj, ziarul central al P.N.P.-ului. La acesta se făcuseră 59 de abonamente în orașul Lugoj și în județi și se vindeau 96 de exemplare. Era semnalat că un impediment în difuzarea ziarului consta în faptul că acesta nu ajungea la timp, ci primeau două-trei numere deodată. Erau semnalate probleme și cu adunarea cotizației. Se arată că echipele conduse de Ladislau Holzner și Ioan Gheju, care era ajutor de primar și președintele organizației național-populare din orașul Lugoj, nu depuseseră nicio activitate în sensul adunării cotizațiilor pe luna septembrie. La fel, echipa compusă din Ladislau Holzner, Domokos Damă, colonelul Mihail și Eugen Hamermann nu depuseseră, nici ea, nicio activitate. Se mai semnală că unii, ca de exemplu colonelul Mihail, a invocat motivul, încă din luna iulie, că pleacă la munte, deși era vizat zilnic prin oraș, iar Holzner a refuzat, în scris, respectiva înscrinare, deși era președintele U.S.I.C.-ului¹⁴.

Pentru îmbunătățirea situației financiare a organizației național-populare din județul Severin se propunea organizarea, în luna septembrie, cel târziu în luna noiembrie 1946, a unor spectacole, serbări, baluri, etc., cum făceau organizațiile județene ale altor partide. Se mai propunea să se intervină, la C.C. al P.N.P., pentru ca Ministerul Propagandei, al cărui ministru era Petre Constantinescu-Iași, membru al partidului, să pună la dispoziția organizației național-populare din județul Severin câte un film în fiecare lună, la fiecare cinematograful din orașul Lugoj, care să ruleze în beneficiul P.N.P.-ului din județ. Referitor la cercul de studii, se arată în raport, că acesta era al medicilor, farmaciștilor, meseriașilor, comercianților și funcționarilor publici. Mai raporta că existau dificultăți în colaborarea în cadrul comitetului B.P.D.-ului județean, delegația național-populară participând – în mod regulat – la toate reședințele Blocului¹⁵.

Erau redatate, apoi, informații referitoare la raportul de forțe politice în cadrul B.P.D.-ului județean: P.C.R. – 14%, P.S.D. – 24%, Frontul Plugarilor – 26%, P.N.L.-Tăntărescu – 24%, P.N.P. – 10% și P.N. – Anton Alexandrescu – 2%. Raportul de forțe între B.P.D. și opoziție era următorul: B.P.D. – 35%, opoziția – 30%, indiferenți – 35%. În cadrul opoziției din județul Severin, P.N. – Maniu reprezenta 25%, iar P.N.L.-Brătianu 5%¹⁶.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, f. 220.

¹³ Gheorghe Luchescu, *Lugojul – vatră cultural-folcloric*, Timișoara, Ed. Marineasa, 2008, p. 58.

¹⁴ A.N., S.J.T., fondul C.J. T.-T. P.N.P., d. 3/1946, f. 222.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*, f. 223.

Din analiza acestor date rezultă că, în cadrul B.P.D.-ului, cel mai bine reprezentat era Frontul Plugarilor, P.C.R.-ul având o prezență destul de modestă, iar în raportul Bloc-opoziție, chiar dacă am considera datele ca fiind nefalsificate, opoziția era foarte aproape de acesta, iar, împreună cu cei considerați indiferenți, reprezenta 65%.

Referindu-se la nevoile economice și sociale ale populației, se arată că acestea erau: aprovizionarea cu pâine a populației, pentru orașe și sate, mai ales pentru cele de la munte și din Valea Dunării, iar pentru țărani, articole de fier, textile, încălțăminte, petrol, chibrituri, sare, astfel că aceste articole s-au ajuns direct la destinație, fără intermediari, care să facă speculă¹⁷.

Referitor la necesitățile organizației național-populare județene Severin, în raport se arată că aceasta era lipsită, total, de fonduri de propagandă și niciun membru al P.N.P.-ului din județ nu era numit într-o funcție remunerată, care să-i asigure o existență demnă. În consecință, s-a propus înființarea unui fond din cota obligatorie a membrilor care să fie numiți administratori de supraveghere¹⁸.

Existau, însă, și manifestări împotriva guvernului pro-comunist condus de Petru Groza. Astfel, comitetul B.P.D. din județul Timiș-Torontal a trimis o reclamație către Legiunea de Jandarmi prin care se arată că un număr de cetățeni din comuna Herneacova „s-au manifestat împotriva regimului democratic” (pro-comunist – *n.n.*)¹⁹.

În același sens este și raportul din 23 septembrie 1946 al doctorului Romul Drăghici, pretorul plășii Lipova (județul Timiș-Torontal), către Prefectură, prin care se cerea să fie adusă la cunoștință B.P.D.-ului județean, faptul că, deși era campanie electorală, telefoanele publice din oraș nu deserveau conștiincios Pretura, ceea ce afecta relațiile cu Prefectura și cu B.P.D.-ul²⁰.

Acum au fost înființate și a-numitele secții ale Partidului Național-Popular. Județele bănănele intrau în componența „Secției IV Banat-Oltenia”. Aceasta avea un secretariat, format din: profesorul Iulian Jura, director în Ministerul Educației Naționale, Mircea Brebu și Ioan Vintilă. Astfel, din județul Arad, generalul M. Burdajian, avocatul P. Linca și Apostol Zamfir făceau parte din Comitetul Central. Din acesta mai făceau parte: din județul Caraș – dr. Ioan Micu, din județul Severin – col. Victor Mihu, iar din județul Timiș-Torontal – Nicolae Ionescu Papastelatu, procurorul Ioan Blănaru, generalul Teodor Erb, dr. Valeriu Novacu și Nicolae Arbunescu²¹.

Pentru îmbunătățirea activității organizației național-populare din Timiș-Torontal, în data de 7 octombrie 1946 secretarul general adjunct a înaintat câteva propuneri către Comitetul Biroului Executiv al P.N.P.-ului. Acestea erau:

1) să se facă o nouă repartizare a efilor național-populari de plasă, din motivul că unii dintre membrii organizațiilor național-populare nu mai activau pentru că erau repartizați și desfășoare activități electorale în cadrul B.P.D.-ului, sau aceștia se dezinteresau, din diverse cauze necunoscute. Propunea reorganizarea organizațiilor național-populare de plasă și desemnarea efilor acestor plăși. Motivația era că el, fiind și în B.P.D.-ul din Timiș-Torontal, în funcția de

¹⁷ *Ibidem.*

¹⁸ *Ibidem.*

¹⁹ Idem, fondul Prefectura județului Timiș-Torontal, d. 20/1946, f. 298.

²⁰ *Ibidem*, f. 296.

²¹ Idem, fondul C.J. T.-T. P.N.P., d. 1/1946, f. 63.

secretar politic la Secia Propagand , a constatat c , în multe comune din jude nu existau organiza ii na ional-populare, iar acolo unde existau, membrii acestora nu erau destul de p trun i de menirea partidului, în viitorul apropiat, i unii dintre ei se certau cu diferi i membri din partidele a a-zis democratice care aderaser la B.P.D. Mai semnala faptul c existau, în cadrul organiza iei na ional-populare din Timi -Torontal, o serie de alte sl biciuni care puteau duce la destr marea organiza iilor na ional-populare în diferitele centre de plas i în comunele respective;

2) arat c , din informa iile pe care le de inea din Timi oara i de la ar , unde fusese în propagand electoral în cadrul B.P.D.-ului, al c rui pre edinte jude ean era, prof. dr. Nicolae Apostolescu²², membru al P.N. .-Anton Alexandrescu, iar Emil Stanciu, membru al P.C.R. era secretar general²³, a aflat c sunt diferi i membri ai P.N.P.-ului care nu cuno teau doctrina partidului i nici nu aveau o preg tire politic suficient pentru a putea atrage al i membri în organiza iile na ional-populare i nici pentru a para discu iile subversive, provocate de a a-zisa subversiune, în comunele lor sau în Timi oara. Recomand s se reînfiin eze coala politic a P.N.P.-ului, pentru ca s fie formate elemente bine preg tite, care, la rândul lor, s poat face acest lucru în comunele respective, membrilor organiza iilor na ional-populare²⁴;

3) erau membri din P.N.P. care doreau s li se l mureasc diferite chestiuni de ordin politic, economic, juridic, agrarian, adic legate de reforma agrar , diferitele cote cerute de guvern, etc.²⁵. Se recomanda s se înfiin eze, la sediul P.N.P. din Timi oara, un birou de informa ii, condus de membrii componen i, în diverse probleme care preocupau pe membrii organiza iilor na ional-populare atât de la ora e, cât i de la sate. Se cerea s fie programat , odat pe s pt mân , la sediul organiza iei na ional-populare din Timi -Torontal, o or a presei i analizei situa iei politice interne, care s cuprind : o scurt expunere a situa iei politice, prezentarea, dac va fi cazul, a mijloacelor de combatere – pe teren – a propagandei adverse, obliga iile care urmau s fie luate de c tre membrii auditori la edin ele de pres i prezentarea situa iei politice a rii;

4) mai trebuia, în viziunea autorului propunerilor²⁶, s se formeze o echip de colaboratori i coresponden i ai ziarului „Na iunea”, organul central de pres al P.N.P.-ului. Acesta afirma c , pentru scopul respectiv, a primit deja adeziunea a câtorva membri na ional-populari, cu ocazia unei reuniuni amicale a P.N.P.-ului, i ruga s se fac demersurile necesare c tre toi intelectualii din organiza iile na ional-populare din centrele de plas din jude ul Timi -Torontal, acolo unde existau intelectuali membri ai P.N.P.-ului²⁷.

Se mai solicita ca la sediul organiza iei na ional-populare din Timi oara s se pun în practic proiectul de organizare a Seciei de Pres i Propagand a partidului, proiect care a mai fost pus în discu ie, dar Secia nu a putut lua fiin pentru c s-au schimbat prea des responsabilii i, din aceast cauz , a avut o activitate modest²⁸.

La punctul 7 al raportului se cerea ca fiecare membru al organiza iei na ional-populare din Timi oara, care activa într-una din sec iile B.P.D.-ului, s depun – în scris – la sediul partidului un raport care s cuprind tot ce a f cut în timp de o s pt mân în serviciul electoral al Blocului, pentru ca s fie cunoscut activitatea membrului respectiv în cadrul

²² *Lupta torul b n ean*, Timi oara, anul III, nr. 623, 9 octombrie 1946, p. 1.

²³ *Idem*, nr. 630, 17 octombrie 1946, p. 1.

²⁴ A.N., S.J.T., fondul C.J. T.-T. P.N.P., d. 2/1946, f. 216.

²⁵ Gheorghe Oni oru, *Foametea din 1946. Moldoveni în Banat*, în *Analele Sighet*, nr. 3, Bucure ti, Ed. Funda iei Academia Civic , 2008, p. 238.

²⁶ A.N., S.J.T., fondul C.J. T.-T. P.N.P., d. 2/1946, f. 216.

²⁷ *Ibidem*, f. 218.

²⁸ *Ibidem*.

Blocului. Acest raport trebuia să cuprindă și diferite constatări pe care membrii P.N.P.-ului le-au făcut pe teren, în timpul campaniei electorale, referitoare la organizațiile național-populare din jude: politice, organizatorice, nemulțumiri, etc.²⁹

La punctul 9 al propunerilor se arată că, observându-se că prima reuniune amicală a P.N.P.-ului, în vederea organizării din Timiș-Torontal, anterioară edinei doar cu câteva zile, a avut efecte pozitive neprevăzute, dând un avânt evident la muncă pentru cauza național-popularilor și, în același timp, un stimulent multor membri ai partidului care-și luaseră angajamentul de a activa și a contribui la creșterea numărului membrilor. Ca urmare, se propunea să fie convocate astfel de reuniuni odată pe lună, la care să fie invitați și diferiți membri marcanți din partidele a-zise democratice din Timișoara, care făceau parte din B.P.D. Se arată că reuniunile ar fi trebuit să fie completate cu câte o scurtă conferință politică, culturală, științifică, etc. La fel, trebuiau să fie organizate audiții muzicale și chiar proiecte cinematografice, chiar și pe film îngust. Același lucru era propus și pentru membrii din U.S.I.C., care să fie invitați la reuniunile național-popularilor pentru a se face o legătură intimă între toți cei care vor lua parte la respectivele reuniuni amicale organizate de către P.N.P.³⁰

La punctul 11 se recomanda să fie organizate cicluri de conferințe și publice sub egida organizației național-populare din municipiul Timișoara, pe cât posibil de două ori pe lună. Era de preferat ca aceste conferințe să fie ținute în sala de edină a Camerei de Comerț și Industrie a municipiului, cu membri național-populari sau simpatizanți bine verificați³¹.

La punctul 12 se propunea ca respectivele conferințe să fie bine pregătite și să se desfășoare în centrele de plasă³².

Mai era propus, la punctul 13, ca președintele, vicepreședintele, secretarii generali și adjuncții aparținând național-popularilor din Timișoara și jude, sectoare, plăși și comune, să se reunească la date fixe pentru discuții referitoare la organizarea diferitelor secții, cercuri de studii, discuții politice și creșterea numărului de membri, despre activitatea acestora, pentru luarea de măsuri în diferite probleme politice³³.

În cadrul punctului 17 se propunea că, pentru creșterea național-popularității și sporirea numărului și progreselor în diverse acțiuni de ordin politic, social, economic, cultural, de combatere a a-zisei reacțiuni, etc., trebuia să se înființeze, la Timișoara, un birou de informații, care să fie condus de cei mai activi membri ai partidului. Mai trebuia să se formeze o secție separată, care să raporteze doar Biroului Executiv al P.N.P.-ului din Timiș-Torontal³⁴.

Din analiza acestor propuneri se observă că organizațiile național-populare din judele Timiș-Torontal nu erau pe deplin constituite, că raportările despre numărul membrilor din jude erau false, iar activitatea era doar pe hârtie, nu și în realitate.

O activitate desfășurată și organizația național-populară din judele Severin atât în cadrul partidului, cât și al B.P.D.-ului. În 13 octombrie 1946 s-a desfășurat edina a Comitetului Judeean Severin al P.N.P.-ului. Edina a fost condusă de către Iulian Jura,

²⁹ *Ibidem*, f. 217.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*, f. 216.

³² *Ibidem*, f. 217.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*, f. 218.

pre edintele acestei organizații, și la ea au participat și dr. Ioan Perianu, dr. Aladar Körösi, av. Nicolae Popa și dr. Victor Ungur. Erau consemnați, ca absenți motivați, dr. Mihai Fenean, Emil Rdulescu, Ilie Pșul, etc., iar ca absenți nemotivați col. Victor Mihu și Ladislau Holzner. La începutul întrunirii, Ion Gheju a expus situația membrilor organizației național-populare din județul Severin, delegați ca administratori de supraveghere. În acest sens s-a hotărât, cu unanimitate de voturi, ca delegații național-populari din B.P.D.-ul Severin să nu cedeze niciun loc din cele 13 care le-au fost repartizate. Apoi, Iulian Jura a expus situația candidatului național-popularilor din Severin pe lista viitorilor deputați la alegerile din luna noiembrie 1946³⁵. Acesta arată că, pe lista candidaților judeului Severin, delegatul P.N.P. ocupă locul al 8-lea³⁶.

A început, încă de pe atunci, să se contureze centralismul P.N.P.-ului, după modelul P.C.R.-ului. Astfel, în cadrul aceleiași întruniri, la întrebarea doctorului Ioan Stanciu, dacă elementul minoritar și binecunoscut poate fi încadrat în partid, Iulian Jura a răspuns că organizația național-populară judeeană nu trebuia să și ia niciun angajament până nu primea instrucțiuni de la C.C. al P.N.P.³⁷.

În intervenția sa, Nicolae Popa a mulțumit doctorului Linia pentru felul în care a înlesnit și desfășurarea activității de propagandă în cadrul B.P.D.-ului din județul Severin, aducând acestuia noi adepți. În continuare, Comitetul Executiv a hotărât, în unanimitate, să se intervină la conducerea P.N.P.-ului pentru retragerea delegației de membru al Comitetului Central al partidului colonelului Victor Mihu³⁸.

În cadrul edinei s-a mai stabilit că, în programul de activitate al organizației național-populare din județul Severin, să fie continuată munca organizatorică, reorganizarea ciclului de conferințe, întărirea campaniei pentru atragerea de noi abonați la ziarul „Na înuea”, organizarea unui ceai și serată dansant, creșterea fondurilor partidului și intensificarea activității comisiei financiare și a cercurilor de studii. În finalul edinei Comitetului Executiv, toți membrii au fost invitați la conferința intitulată „Rolul coalei în statul democrat (adică comunist – n.n.)”, înutul Teatrului Comunal de către profesorul Iulian Jura, care era director general în Ministerul Învățământului³⁹.

Pe aceeași linie ca și P.N.P.-ul, și organizația judeeană Timiș-Torontal a P.N.L.-Tătuș se pronunță pentru o colaborare mai strânsă în cadrul B.P.D.-ului local⁴⁰.

Între timp, avusese loc, la Timișoara, constituirea Regionalei Banat a P.N.P.-ului, la care au luat parte, ca delegați ai judeului Severin, Iulian Jura (președintele organizației național-populare din județ) și av. Nicolae Popa (secretarul general al acesteia)⁴¹.

În plan spiritual, tot în luna octombrie 1946 a avut loc sfârșitul Catedralei din Timișoara. Pentru a participa la eveniment, Comitetul Judeean Timiș-Torontal al P.N.P. a

³⁵ *Raport final*, editori: Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrințu, Cristian Vasile, București, Ed. Humanitas, 2007, p. 60.

³⁶ A.N., S.J.T., fondul C.J. T.-T. P.N.P., d. 3/1946, f. 246.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*, f. 247.

⁴⁰ *Viea ab năean*, Timișoara, anul I, seria a II-a, nr. 153, 7 octombrie 1946, p. 3.

⁴¹ A.N., S.J.T., fondul C.J. T.-T. P.N.P., d. 6/1946, f. 288.

trimis o adres c tre Comitetul Jude ean al B.P.D., prin care solicita un num r de bilete de intrare⁴².

Organiza ia na ional-popular din jude ul Timi -Torontal încerca s p trund în toate organismele de conducere ale jude ului. Comitetul Jude ean T.-T. al P.N.P. a propus, printr-o adres c tre Camera de Comer i Industrie din Timi oara, ca membri în Comisia interimar a acesteia, pe dr. Eduard Karner i pe col. Nicolae G l anu, dar nu a primit niciun r spuns⁴³.

Na ional-popularii din Timi -Torontal erau preocupati, în continuare, i de activitatea i comportamentul liderilor partidelor istorice. Într-un raport al pl ii Deta, din 18 octombrie 1946, c tre Comitetul Executiv T.-T. al P.N.P., se afirma c lideri ai partidelor istorice din plas erau: în comuna Deta – Naftanail Palea (manist), dr. Iosif Liuba (br tienist); în comuna Parto - Ioan Radosav (manist) i Vasile R mneanu (br tienist). Ace tia, îns – se afirma în raport -, nu prea activau prin sate i nu prezentau un pericol pentru B.P.D., deoarece, în celelalte comune, nici nu se mai tia de vreun manist sau br tienist⁴⁴.

În preocup rile organiza iei na ional-populare din jude ul Timi -Torontal continua s fie prezent i problema tineretului. Acest lucru rezult i din circulara, din 16 octombrie, a Comitetului Jude ean al P.N.P. c tre pl i, în care se sublinia c , întrucât organiza iile de tineret ale na ional-popularilor au fost neglijate în jude mult timp, trebuia lucrat metodic în baza unui plan precis i bine stabilit. În consecin , comitetul de ini iativ al Sec iei de Tineret al P.N.P., în edin a din 24 septembrie 1946, a hot rât, în vederea organiz rii tineretului pe pl i i comune, ca vorbitorii na ional-populari s propun i s caute aderen i în mod individual, de la om la om, i nu în public, aceasta fiind interzis, propaganda în public trebuind s se fac numai în cadrul B.P.D.-ului. Propaganda trebuia f cut numai în rândul tineretului i, în special, numai la cei neutri, adic neînregimentati i politic în partidele din Bloc, i în rândurile tinerilor care f ceau parte din partidele de opozi ie⁴⁵.

De la conducerea jude ean se solicita s se fac chiar imposibilul pentru ca s se înfiin eze cât mai multe organiza ii de tineret în jude . Pentru realizarea acestui deziderat, activi tii na ional-populari de la pl i sau comune care aveau organiza ii trebuiau s se deplaseze acolo unde nu erau organiza ii i s intre în contact cu tineretul din localit i. Activi tii na ional-populari trebuiau s nu mai a tepte rezolv ri numai de la Centru, pentru ca s fie organizat tineretul. Tot pentru aceasta trebuiau s fie organizate ceaiuri i baluri, din rezultatul c rora 50% din bani trebuiau s fie trimi i la Centru, iar 50% r mâneau pe loc⁴⁶.

Se mai cerea ca toate seratele sau festivalurile f cute de tineretul na ional-popular s fie organizate sub egida Blocului, existând o în elegere prealabil cu membrii acestui organism politic din diverse localit i, urm rind ca veniturile pecuniare s r mân tineretului na ional-popular, care i-a dat concursul la organizare. Se mai recomanda tineretului na ional-popular s participe la ac iunile tineretului B.P.D.⁴⁷.

⁴² *Ibidem*, f. 286.

⁴³ *Ibidem*, f. 283.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 290.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 292.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*.

Ca urmare a acestei circulare a avut loc o edin i la sediul P.N.P. din plasa Ciacova, la care a fost prezent i Romulus Dulgher, pre edintele organiza iei na ional-populare a pl ii. Din partea tineretului au fost prezen i: Radu Scriplea, Lucia Sp riosu i Terezia Gaga. S-a hot rât înfiin area organiza iilor na ional-populare de tineret în toate comunele pl ii, fiind delegat secretarul organiza iei locale cu atribu ii de organizare în persoana tân rului Teodor Gaga, iar în calitate de casier Terezia Gaga, care era i func ionar la pretura pl ii Ciacova⁴⁸.

O alt problem care s-a situat, în permanen , în aten ia organiza iei na ional-populare a jude ului Timi -Torontal, era cea financiar . Acest fapt rezult i din procesul-verbal al edin ei Sec iei Financiare a P.N.P.-ului din jude . Pre edintele acesteia, dr. Sebastian Weiser, semnala faptul c sec ia nu a inut, de o lun , nicio edin i critica membrii acesteia, în special pe cei care lipseau, pentru nefrecventarea riguroas a întrunirilor sec iei. El mai ruga ca, pe viitor, s fie prezenta i membrii, pentru c , în caz negativ, va fi nevoit s procedeze mai energic în ceea ce privea activitatea în respectivele organisme, care era foarte important pentru bunul mers al partidului⁴⁹.

Adoptând un spirit pragmatic, s-a hot rât s fie trimis o adres membrilor Jacques Hellman i ing. Ludovic Hauk, care erau mereu pleca i din localitate i care erau membri ai Sec iei Financiare. În adres trebuia s se arate c , în locul activit ii în cadrul sec iei, s contribuie cu subven ii pentru sprijinirea organiza iei na ional-populare jude ene⁵⁰.

Dar principalul eveniment care avea s se produc erau alegerile din 19 noiembrie 1946⁵¹. Pentru aceasta era necesar ca, i în plasa Jimbolia (jude ul Timi -Torontal), conform adresei comitetului de plas din 25 octombrie, c tre comitetul comunal al na ional-popularilor, trebuiau s fie numi i patru oameni de încredere la sec ia de vot. În acela i timp, se specifica în adres , ziua alegerilor trebuia s fie o s rb toare. Pentru aceasta trebuiau s fie preg ti i to i membrii P.N.P.-ului, ca în ziua alegerilor s participe, în frunte cu comitetele locale, cu steaguri tricolore, împreun cu celelalte partide din *Bloc* i nu în mod izolat⁵².

Dar, chiar i în preajma alegerilor parlamentare, continuau s existe disensiuni între partidele care formau B.P.D.-ul. În acest sens era i adresa organiza iei na ional-populare din comuna Brestov (jud. Timi -Torontal) din data de 30 octombrie 1946, c tre Comitetul Jude ean T.-T. al P.N.P. Prin aceasta se semnala faptul c , în edin a comitetului local al organiza iei na ional-populare din ziua precedent , membrul în consiliul politic local, Petru Galici, care era i casierul comunei, a adus la cuno tin organiza iei P.N.P. faptul c era informat c era pe cale de a fi înlocuit din postul de casier cu un alt locuitor al comunei, care era membru al P.S.D.-ului. Mai era eviden iat faptul c nu exista niciun motiv temeinic pentru schimbare, ci era doar ambi ia social-democra ilor de a reforma, numai ei, întregul aparat administrativ al comunei⁵³.

⁴⁸ Idem, d. 3/1946, f. 249.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 248.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 249.

⁵¹ Florin Constantiniu, *O istorie sincer a poporului român*, Bucure ti, Ed. Univers Enciclopedic, 1997, pp. 466-469.

⁵² A.N., S.J.T., fondul C.J. T.-T. P.N.P., d. 6/1946, f. 293.

⁵³ *Ibidem*, f. 296.

O activitate intens desfășurau național-popularii în județul Severin. Din raportul de activitate al organizației județene pe luna octombrie 1946, prezentat laedin a de constituire a Regionalei Banat a P.N.P.-ului, rezulta, referitor la Secia Feminin, că avea un comitet format din 9 membri. Secia dispunea de 47 de membri și avea, ca președinte, pe Elvira Cadia, iar ca secretar pe profesoara Otilia Cinca. Organizația înăedin este pt mânăle⁵⁴.

La fel, în cadrul Seciei Tineret activau 25 de membri și se înăedin este pt mânăle. Organizația avea un consiliu format din 9 membri, având ca președinte pe Grigore Bugarin, iar ca secretar pe Ioan Roșu⁵⁵.

Era prezentat în raportul între B.P.D. și opoziție. Se reliefa că acesta de înăea 35%, opoziția 30%, iar 35% erau indiferenți. În cadrul opoziției, P.N.P. -Maniu de înăea 25%, iar P.N.L.-Brătianu 5%⁵⁶.

Din raportul de activitate al organizației național-populare din Timiș-Torontal, între 1 septembrie și 1 noiembrie 1946, rezultă numărul membrilor din Timișoara era de 418, iar din restul județului 4.139. Totalul era 4.557, dintre care cei mai mulți erau rani – 2.679 și funcționari publici – 602⁵⁷. Secretari administrativi erau Aurel Periat și Mariana Vasiliu⁵⁸.

Secia de Presă și Propagandă avea activitate modestă, pentru că titularul ei, Nicolae Ionescu Papastelatu, fusese numit secretar general al Regionalei Banat a P.N.P.⁵⁹.

Se mai raporta că în comitetul cercului de studii acționau 14 membri, liber-profesioniștii dispuneau de 21 de comitete, funcționarii publici și particulari de 23, industria, comerțul și meseriile – 22, învmântul și clerul – 8 comitete. Secia Feminin avea un comitet de inițiativă format din 7 membre, având ca secretar pe Dr. Ghina Rujan. Printre membri mai erau, ca delegate ale Femeilor Democrate din România, Teodora Bozan, iar la Presă și Propagandă, Elena Muntean. În schimb, nu fusese aleasă conducerea seciei, adică președinta și secretara, pentru că nu se formase, încă, un comitet propriu-zis al seciei, fiind înscrise – în organizația național-populară din Timișoara – doar 35 de femei și 345 în județ, dintre care 24 de membre erau angajate ale Prefecturii⁶⁰.

În ceea ce privea tineretul, se raporta că acesta avea doar un comitet de inițiativă format din 6 studenți, al cărui secretar general era Constantin Petrescu⁶¹.

Relativ la participarea național-popularilor din Timiș-Torontal la activitățile B.P.D.-ului se raporta că, în comitetul local al acestuia și în secii, erau Nicolae T. Ionescu în comitetul municipal al Blocului, în comitetul sectorului III Elisabetin era profesorul Iulian Boldur, iar ca delegați în seciile Blocului național-popularii îl aveau pe Pandeli Eustaie,

⁵⁴ Idem., d. 3/1946, f. 255.

⁵⁵ *Ibidem*, f. 256.

⁵⁶ *Ibidem*, f. 257.

⁵⁷ Idem., d. 2/1946, f. 174.

⁵⁸ *Ibidem*, f. 175.

⁵⁹ *Ibidem*, f. 176.

⁶⁰ *Ibidem*, f. 175.

⁶¹ *Ibidem*, f. 176.

membru în Comitetul Electoral⁶², iar la secția Propagandă era membru titular Nicolae Ionescu Papastelatu⁶³.

Mai era evidențiat, în raport, că exista o colaborare loială în cadrul B.P.D.-ului, deși rapoartele anterioare, provenite din unele plătiri în localități ale judeului, o contraziceau. Cooperarea era motivată prin faptul că edinele Blocului se înneau în mod regulat, iar delegații național-popularilor participau, și ei, frecvent la ele⁶⁴.

Referitor la raportul de forță în cadrul B.P.D.-ului din Timiș-Torontal se afirmă că P.C.R.-ul avea 25%, P.S.D.-ul – 15%, Frontul Plugarilor – 23%, P.N.L.-Tătărăscu – 18%, P.N.P. – 14%, iar P.N.L.-Anton Alexandrescu – 5%. În ceea ce privea raportul de forță între B.P.D. și opoziție, B.P.D.-ul avea 75%, iar opoziția 25%, iar în cadrul opoziției, P.N.L.-Maniu ar fi avut 75%, iar P.N.L.-Brătianu 25%⁶⁵.

În ceea ce privea necesitățile economice și sociale ale judeului Timiș-Torontal, se preciza că acestea erau:

- 1) aprovizionarea cooperativelor cu articole necesare strict necesitate, ca bumbac, unelte agricole și pânzeturi;
- 2) distribuirea titlurilor de proprietate și urgentarea definitivării reformei agrare;
- 3) reglementarea colonizărilor⁶⁶;
- 4) colectarea cerealelor și seacă cu mai mult spirit de înțelegere și fără abuzuri din partea organelor administrative;
- 5) luarea de măsuri pentru aprovizionarea, de urgență, cu lemne a municipiului Timișoara⁶⁷.

Trecând în revistă datele referitoare la necesitățile organizației național-populare din judeul Timiș-Torontal, se arată că, de la precedentul raport, din 31 august 1946, au fost făcute progrese. Astfel, numărul membrilor a crescut cu 550 în județi cu 50 în orașe, și se presupunea că la organizațiile național-populare mai existau aproximativ 500-1.000 de adieșiuni. Se mai constituiseră încă 15 comitete, astfel că, dacă înainte erau 102, acum existau 117. În Timișoara s-au mai înființat 3 comitete de sector, prin aderarea unor intelectuali. La secțiile de tineret și femei s-au putut forma comitete și au fost organizate două căzăruri dansante, cu un rezultat frumos. Ecoul acestora a fost favorabil, fiind comentate pozitiv în cercurile intelectuale din orașe, ca o consecință a acestora, au fost înregistrate noi adieșiuni pentru național-populari, în special în rândurile tineretului studențesc și feminin⁶⁸.

Raportul mai consemnează faptul că ritmul realizărilor, considerate minime, ar fi putut fi continuat în aceeași măsură dacă organizația național-populară din Timiș-Torontal i-ar fi fost acordat un loc de candidat, pe lista numărul 1 a B.P.D.-ului, în alegeri⁶⁹.

Faptul că nu i s-a acordat un asemenea loc organizației național-populare din Timiș-Torontal – se afirmă în raport – a generat diverse comentarii, chiar și printre cei mai

⁶² Pentru formarea și activitatea Comitetului Central Electoral al B.P.D.-ului, în frunte cu Mihail Ralea, vezi Cristina Păușan, Narcis Dorin Ion, Mihai Retegan, *op. cit.*, p. 26.

⁶³ A.N., S.J.T., fondul C.J. T.-T. P.N.P., d. 2/1946, f. 177.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, p. 238.

⁶⁷ A.N., S.J.T., fondul C.J. T.-T. P.N.P., d. 2/1946, f. 177.

⁶⁸ *Ibidem*, f. 178.

⁶⁹ Pentru rolul B.P.D.-ului în alegeri vezi și Idem, fondul *Prefectura judeului Timiș-Torontal*, d. 3/1946, f. 421-422.

devota i membri ai P.N.P.-ului, care au putut fi comb tute i aplanate cu mult greutate. Se mai reliefa faptul c nu numai organiza ia na ional-popular din jude ul Timi -Torontal nu era reprezentat în parlamentul României, dar i întreaga Regional Banat a P.N.P.-ului, compus din patru jude e, poate cele mai importante din ar , nu avea niciun reprezentant în organul reprezentativ al rii. Aceasta f cea ca lipsa s se resimt serios asupra prestigiului P.N.P.-ului i, în consecin , i a for ei sale politice în zona respectiv a rii⁷⁰.

Raportul P.N.P.-ului din Timi -Torontal se plângea i de lipsa de sprijin a Comitetului Central al partidului. Na ional-popularii din Timi -Torontal aveau i o satisfac ie, i o speran . Erau satisf cu i c s-a constituit i au luat parte, i ei, la înfiin area Comitetului Regionalei Banat a partidului i erau convin i c , prin aceast constituire, se deschidea o nou etap în viitorul dezvolt rii partidului, pe care ei i-o doreau. Raportul era semnat, în calitate de pre edinte, de generalul Teodor erb, iar ca secretar general, de Pandeli Eustaiu⁷¹.

În concluzie, activitatea Partidului Na ional-Popular în Banat, în preajma alegerilor din 19 noiembrie 1946, s-a desf urat cu o oarecare intensitate, mai ales în jude ele Timi -Torontal i Severin, dou din cele patru jude e care formau nou-constituita Regional Banat a P.N.P.-ului. Cu toate acestea, întreaga Regional nu a ob inut niciun loc în parlamentul României.

Bibliografie

- Arhivele Na ionale, Serviciul Jude ean Timi , fond *Comitetul Jude ean Timi -Torontal al Partidului Na ional-Popular*.
- Arhivele Na ionale, Serviciul Jude ean Timi , fond *Prefectura jude ului Timi -Torontal*.
- Constantiniu, Florin, *O istorie sincer a poporului român*, Bucure ti, Ed. Univers Enciclopedic, 1997.
- Luchescu, Gheorghe, *Lugojul – vatr cultural-folcloric* , Timi oara, Ed. Marineasa, 2008.
- Lupta torul b n ean*, Timi oara, 1946.
- Oni oru, Gheorghe, *Foametea din 1946. Moldoveni în Banat*, în *Analele Sighet*, nr. 3, Bucure ti, Ed. Funda iei Academia Civic , 2008.
- P iu an, Cristina, Ion, Narcis Dorin, Retegan, Mihai, *Regimul comunist din România. O cronologie politic (1945-1989)*, Bucure ti, Ed. Tritonic, 2002.
- Raport final*, editori: Vladimir Tism neanu, Dorin Dobrinu, Cristian Vasile, Bucure ti, Ed. Humanitas, 2007.
- Viea a b n ean* , Timi oara, 1946.

⁷⁰ Idem, fondul *C.J. T.-T. P.N.P.*, d. 2/1946, f. 178.

⁷¹ *Ibidem*, f. 179.